

25.2.2021

EOAK/749/2020

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Maija Saksin

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Terhi Arjola-Sarja

NIMEN KÄYTTÄMINEN MAINOKSESSA

1 KANTELU

Kantelija arvosteli Digi- ja väestötietoviraston tapaa käyttää kantelijan etunimiä mainonnassa. Lisäksi kantelija arvosteli mainostoimiston ja mainosta esittäneiden radiokanavien menettelyä.

Kantelun mukaan radiokanavilla pyöri Digi- ja väestötietoviraston mainos, jossa esitetään seuraavaa "jos nimesi on Unelma Sirpa Leena, voit muuttaa nimesi Digi- ja väestötietoviraston kautta...". Kantelijan riskinimi oli ollut Unelma Sirpa Leena. Sittemmin kantelija oli muuttanut nimensä, mikä ei ollut johtunut siitä, että hän olisi pitänyt nimeä jotenkin "epätoivottavana" tai huonona. Kantelijan mukaan nimiyhdistelmä on ollut niin harvinainen ja tunnistettavissa oleva, että menettelyä voidaan verrata siihen, että mainoksessa olisi rallatettu henkilöä etu- ja sukunimellä. Kantelija koki tulleen syrjityksi ja halveksutuksi sekä katsoi, että hänen yksilönsuojaansa oli rikottu.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin Digi- ja väestötietoviraston selvitys, joka oheistetaan tähän päätökseen kantelijan tiedoksi.

3 RATKAISU

3.1 Oikeusasiamiehen toimivalta

Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on perustuslain 109 §:n 1 momentin mukaan valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa.

Oikeusasiamiehellä ei ole toimivaltaa tutkia muun muassa yksityisten yritysten menettelyä.

Edeltä ilmenevän perusteella asiaa ei voida tutkia täällä siltä osin kuin siinä on kysymys mainostoimiston tai kantelussa mainittujen radiokanavien menettelystä.

3.2 Digi- ja väestötietoviraston menettely

Perustuslain 21 §:ssä turvattuun hyvään hallintoon kuuluu hyvän kielenkäytön vaatimus, josta on säädetty tarkemmin hallintolain 9 §:ssä. Säännöksen 1 momentin mukaan viranomaisen on käytettävä asiallista, selkeää ja ymmärrettävää kieltä. Hallintolakia koskevan hallituksen esityksen perustelujen mukaan asialliseen kielenkäyttöön kuuluu, ettei hallinnon asiakkaaseen kohdisteta loukkaavia tai väheksyviä sanoja. Suullisessa keskustelussa tulisi lisäksi kiinnittää erityistä huomiota asiakkaan kohteluun ja siihen, ettei keskustelussa käytetä asiakkaaseen kohdistuvia epäasiallisia ilmaisuja (HE 72/2002 vp, s. 59).

Hallintolain 7 §:n 2 momentin mukaan viranomaisen velvollisuudesta tiedottaa toiminnastaan ja palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 20 §:n 2 momentissa. Tuon säännöksen mukaan viranomaisen on tiedotettava toiminnastaan ja palveluistaan sekä yksilöiden ja yhteisöjen oikeuksista ja velvollisuuksista toimialaansa liittyvissä asioissa. Säännöksen perusteluissa todetun mukaan pykälässä ei ole yksityiskohtaisesti säännelty tiedottamistapoja eikä tiedottamisen ajoitusta (HE 30/1998 vp s. 81).

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja hyvästä tiedonhallintatavasta annetun asetuksen 8 a §:ssä säädetään valtionhallinnon viranomaisten viestinnän tarkoituksesta. Säännöksen 1 momentin mukaan valtion hallintoviranomaisten ja muiden valtion virastojen ja laitosten sekä tuomioistuinten ja muiden lainkäyttöviranomaisten (valtionhallinnon viranomainen) tiedotuksen, julkaisutoiminnan ja muun viestinnän tarkoituksena on toteuttaa avoimuutta sekä tuottaa ja jakaa tietoa, joka luo yksilöille ja yhteisöille edellytyksiä muodostaa mahdollisimman totuudenmukainen kuva viranomaisten toiminnasta, vaikuttaa hallintoviranomaisissa valmisteilla oleviin yleisesti merkittäviin asioihin sekä valvoa omia etujaan ja oikeuksiaan. Säännöksen 2 momentin mukaan valtionhallinnon viranomaisten viestintää suunniteltaessa ja toteutettaessa on otettava huomioon viestinnän merkitys viranomaiselle säädettyjen tehtävien tehokkaassa hoitamisessa sekä viranomaisen ja kansalais- ja etujärjestöjen välisessä yhteistyössä.

Kantelussa on kysymys Digi- ja väestötietoviraston mainoskampanjaan kuuluneen ”Digiviisu”-nimisen laulun kohdasta, jossa on esitetty seuraavaa: ”Jos nimesi on Unelma Sirpa-Leena voit vaihtaa etunimen parilla klikkauksella”.

Digi- ja väestötietoviraston selvityksen mukaan mainonnan sisältöä oli ideoitu Digi- ja väestötietoviraston viestintä- ja markkinointitiimissä yhteistyössä mainonnantoimiston kanssa. Digiviisulla oli haluttu mieleenpainuvalla tavalla kertoa uuden viraston tehtävästä ja sen palveluista. Selvityksen mukaan laulussa oli päätetty käyttää etunimiyhdistelmää Unelma Sirpa-Leena koska oletettiin, ettei kenelläkään ole tällaista etunimiyhdistelmää.

Sinänsä on ymmärrettävää, että tällaisessa ideoinnissa ja myös yhdessä yksityisen yrityksen, kuten mainostoimiston kanssa voi syntyä

lennokkaita ideoita mainonnan toteuttamisesta. Kysymyksen ollessa viranomaisen toiminnasta ja sen palveluista tiedottamisesta, mainonnan sisältöä suunniteltaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon myös muun muassa hyvän hallinnon viranomaisen toiminnalle asettamat vaatimukset. Näin ollen tällaisessa ideointityössä viranomaisen edustajan tulee arvioida toteutettaviksi aiottuja ideoita myös hyvän hallinnon näkökulmasata.

On tärkeää, ettei viranomaistoiminnassa käytetä sellaisia ilmaisuja, jotka voivat loukata niiden kohteeksi joutuvia ihmisiä. Hyvän kielenkäytön vaatimus tarkoittaa muun muassa asiallista ja neutraalia kielenkäyttöä. Neutraalilla asiatekstillä vältetään tai voidaan ainakin minimoida vaara siitä, että ilmaisun merkitys ymmärretään eri tavoin. Eri-laiset väärinymmärrykset samoin kuin sanavalintojen välillisesti tai suoraan ilmaisemat asenteet ovat omiaan heikentämään viranomaisten toimintaa kohtaan tunnettua luottamusta ja siten julkisen vallan käytön uskottavuutta. Pitäytymällä neutraaleissa ilmaisuissa vältytään varmemmin myös tahattomilta piilomerkityksiltä.

Digi- ja väestötietoviraston selvityksen mukaan viraston tarkoituksena ei ole ollut loukata mainonnallaan kantelijaa. Tämä tarkoittanee kaikkia, joiden nimi on tai on ollut laulussa esitetyn mukainen. Toisaalta selvityksessä on kerrottu oletetun, "ettei kenelläkään ole tällaista etunimiyhdistelmää". Tästä voisi päätellä, että jos etunimiyhdistelmän olisi tiedetty olevan käytössä, sitä ei kenties olisi laulussa käytetty. Etunimiyhdistelmän käyttämisestä ei selvityksen perusteella ole kuitenkaan selvitetty.

Kantelusta ilmenee, että kantelija on selvästi kokenut hänellä aiemmin olleen nimiyhdistelmän käyttämisen "Digi-viisussa" esitetyn tavoin häntä loukkaavaksi.

Mielestäni "Digi-viisu" -laulun kantelun tarkoittamasta kohdasta on johdettavissa päätelmä nimiyhdistelmästä, joka synnyttäisi tarpeen nimen vaihtamiselle. Kohta on sellainen, että sen voi kokea loukkaavaksi, vaikka näin ei laulua tehtäessä olisi tarkoitus ollutkaan.

Selvityksessä Digi- ja väestötietovirasto on pahoitellut, että kantelija on kokenut sanavalinnan häntä loukkaavaksi. Digiviisusta on selvitystä annettaessa ollut käytössä vain instrumentaali versio.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä esittämäni käsityksen hyvän hallinnon vastaisesta menettelystä Digi- ja väestötietoviraston tietoon lähettämällä sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.